

¹ студентка 5 курсу фізико-математичного факультету, ДВНЗ «ДДПУ»

² кандидат фізико-математичних наук, завідувач кафедри геометрії та методики викладання математики, ДВНЗ «ДДПУ»

e-mail: kafedragmvmspdpu@ukr.net

НЕСТАНДАРТНІ УРОКИ – НОВИЙ ЗАСІБ ЕФЕКТИВНОГО НАВЧАННЯ УЧНІВ

Стаття присвячена аналізу позитивних та негативних характеристик нетрадиційних уроків. Розглядаються структура підготовки до таких уроків та роль учителя на кожному етапі.

Ключові слова: *нетрадиційні уроки, ефективність навчання, інтерес, творча особистість.*

Вступ

На сучасному етапі розвитку суспільства, коли цифрові технології та ЕОМ стають дедалі досконалішими, а їх використання – все більш зручним, система освіти, яка сформувалася кілька сторіч тому, вимагає все більшого реформування. Нові види діяльності, нові стандарти розвитку особистості потребують нових, нестандартних підходів до надання освіти.

Крім того, з другої половини ХХ ст. інтерес учнів середньої школи до навчання дуже знизився. Через одноманітність роботи на уроках учні втратили інтерес до навчання. Тому учителі за сучасних вимог до особистості почали шукати нові, більш ефективні методи навчання.

У школі все більше з'являється учителів-новаторів, які намагаються відійти від вже застарілої системи, коли цінується тільки сукупність знань учнів та випускників школи, а не їх вміння мислити та приймати рішення. При використанні класно-урочної системи зробити це не так вже й просто. Але й відмовитись від неї не можна, оскільки вона протягом кількох століть успішно доводила своє право на існування та свою зручність.

За таких умов учителі-новатори не відмовляються від класно-урочної системи, а змінюють структуру уроку, методи та форми навчання на уроці. З'явилися так звані нетрадиційні уроки.

Основна частина

Нетрадиційний урок – це звичайний урок за часом, але незвичайний за формою проведення. На таких уроках навчальна діяльність учнів, яка зазвичай не приносить задоволення, поєднується з діяльністю творчою або розважальною. Будь-якій дитині подобається грати, змагатись, вигадувати та займатись творчістю. Отже, коли замість очікуваного опитування учитель запропонує провести цікаву гру, серед учнів одразу зникне напруга, учні зітхнуть з полегшенням і навіть не замисляться над тим, що гра також може бути формою опитування [1].

Підготовка та проведення нетрадиційного уроку включає такі етапи:

- задум;
- організація;
- проведення;
- аналіз.

Задум є найвідповідальнішим та найскладнішим. Саме на цьому етапі учителю важливо знайти спільну мову з учнями та дійти згоди щодо форми проведення уроку, теми, методів, що будуть застосовуватись на уроці.

На етапі організації відбувається розподіл обов'язків, написання сценарію, можливо, репетиції, добір завдань тощо. Тут учитель має відігравати роль консультанта, помічника та порадника.

Третій етап є відбиттям виконаної роботи, тобто при проведенні одразу видно, у якій мірі кожний з учнів виконав свої обов'язки при підготовці до нетрадиційного уроку. На цьому етапі учитель може бути як учасником, координатором проведення уроку, так і просто глядачем.

Проведення аналізу уроку учитель не повинен зводити до монологу. Учні самі виявляють переваги та недоліки проведеного уроку. Крім того, вони мають проаналізувати свою підготовку до уроку і виявити причини невдач або недоліків та зробити висновки, які можна реалізувати при проведенні наступних нестандартних уроків. Роль учителя при проведенні аналізу уроку повинна бути коригуючою, направляючою. І лише в якості підсумку учитель може повідомити учням свою думку щодо проведеного уроку. Важливо, щоб при проведенні аналізу уроку діалог не переріс у суперечку, щоб не було взаємних звинувачень тощо.

Аналіз педагогічної літератури дозволив виділити декілька десятків типів нестандартних уроків. Їх назви дають деяке уявлення про цілі, задачі, методику проведення таких уроків.

Можна виділити наступні типи нестандартних уроків:

1. Уроки у формі змагань та ігор: конкурс, турнір, естафета, дуель, КВК, ділова гра, рольова гра, кросворд, вікторина тощо.
2. Уроки, основані на формах, жанрах та методах роботи, відомих у суспільній практиці: дослідження, коментар, мозкова атака, інтерв'ю, репортаж, рецензії тощо.
3. Уроки, основані на нетрадиційній організації учбового матеріалу: урок мудрості, одкровення, урок-блок тощо.
4. Уроки, що нагадують публічні форми спілкування: прес-конференція, брифінг, аукціон, бенефіс, дискусія, панорама, телеміст тощо.
5. Уроки, основані на імітації діяльності закладів і організацій: слідство, патентне бюро, учена рада тощо.
6. Уроки, основані на імітації діяльності при проведенні суспільно-культурних заходів: заочна екскурсія, екскурсія в минуле, подорож, прогулянки тощо.
7. Уроки, що опираються на фантазію: урок-казка, урок-сюрприз тощо.
8. Використання на уроках традиційних форм позакласної роботи: вистава, брейн-ринг, диспут тощо.
9. Інтегровані уроки.
10. Трансформація традиційних способів організації уроку: лекція-парадокс, парне опитування, урок-практикум, урок-семінар, урок-консультація тощо [2].

Можна навести інший підхід до класифікації нетрадиційних уроків:

1. Уроки творчості: урок винахідництва, урок-виставка, урок-твір, урок-творчий звіт тощо.
2. Уроки, співзвучні з суспільними тенденціями: урок-суспільний огляд знань, урок-диспут, урок-діалог тощо.
3. Міжпредметні та внутрішньо-курсіві уроки: одночасно з двох предметів, для учнів різного віку тощо.
4. Уроки з елементами історизму: урок про вчених, урок-бенефіс, урок-історичний огляд, урок-портрет тощо.
5. Театралізовані уроки: урок-вистава, урок спогадів, урок-суд, урок-аукціон тощо.
6. Ігрові уроки: урок-ділова гра, урок-рольова гра, урок з дидактичною грою, урок-змагання, урок-подорож тощо.
7. Допоміжні уроки: урок-тест, урок для батьків, урок-консультація тощо [3].

При усіх перевагах таких уроків проводити їх частіше, ніж раз на два-три місяці не рекомендується. *По-перше*, підготовка до нетрадиційних уроків займає від двох тижнів до двох місяців, що не дає можливості проводити їх частіше. *По-друге*, для деяких учнів нетрадиційні уроки виявляються навіть шкідливими. Дитина потрапляє у невідому, незвичайну ситуацію і губиться, не знає, як себе поводити, що робити, ніяковіє. Таких дітей мало, проте вони є і не можна не зважати на їх потреби при плануванні своєї діяльності. *По-третє*, людина має властивість звикати до будь-чого, навіть до незвичайних речей. При частому проведенні нетрадиційних уроків учні починають до них звикати і поступово, як і до звичайних уроків, втрачати інтерес [4].

Проблема втрати учнями інтересу до математики взагалі і до геометрії зокрема вже кілька десятиліть турбує учителів середніх шкіл. Цей предмет завжди вважався найскладнішим для вивчення учнями, адже саме він найбільше відірваний від реального життя. Тому на уроках геометрії також необхідно проводити нетрадиційні уроки для того, щоб хоч трохи повернути інтерес учнів до навчання. Необхідно використовувати ділові ігри, які пов'язують геометрію та реальне життя, для більш молодших класів – уроки-казки, змагання, турніри. Для класів гуманітарного спрямування доцільно поєднати на одному уроці геометрію та, наприклад, українську або російську мову. Інтегровані уроки також корисно проводити при вивченні окремих тем. Наприклад, при вивченні подібності трикутників можна провести урок-подорож у країну Ліліпутію, де учням зустрінуться математичні об'єкти з різними коефіцієнтами подібності.

З власного досвіду можна сказати, що вибір теми незвичайного уроку та його місця у програмі є дуже виваженою та кропіткою роботою. Зазвичай доцільно проводити нетрадиційні уроки як підсумкові або узагальнюючі. Важливо заздалегідь визначити, які з уроків стануть незвичайними, та обрати форму їх проведення, щоб надалі простіше було планувати свою роботу.

Підготовка уроку-казки у сьомому класі на тему «Ознаки рівності трикутників» з використанням мультимедійного обладнання зайняла майже тиждень, причому від учнів вимагалася лише теоретична підготовка. Підготовка уроку-змагання у восьмому класі на тему «Многокутники та їх площі» зайняла набагато менше часу.

В класах, де проводились експериментальні нетрадиційні уроки, учні не звикли до такого виду робіт, тому спроби активізувати їх діяльність дуже часто не приносили результатів. Доводилось в ході уроку змінювати його структуру та умови виконання завдань. Але учні, які дійсно зацікавлені у вивченні математики, приймали досить активну участь у проведенні уроку.

Висновки

Різні види нетрадиційних уроків вимагають різної кількості часу для підготовки. Якщо учитель вирішує слідувати тенденціям сучасного суспільства у вихованні творчої, неординарної особистості та використовувати для цього нетрадиційні уроки, то він має дуже ретельно спланувати цю роботу. Крім того, привчати дітей до подібної роботи доцільніше з п'ятого-шостого класу, щоб вони якнайраніше привчались до творчого пошуку та нестандартного мислення.

За умов науково-технічного прогресу та нових вимог до випускників школи нетрадиційні уроки мають дуже важливе значення і проводити їх потрібно. Але використовувати їх треба з обережністю: при належному ставленні приносять користь, при зловживанні – стають марними або навіть шкодять.

Література

- [1] *Букатов В.М.* Педагогические тайнства дидактических игр / В.М. Букатов. — М.: МПСИ, ФЛИНТА, 1997. — 90 с.
- [2] *Кульневич С.В.* Не совсем обычный урок / С.В. Кульневич, Т.П. Лакоценина. — Воронеж: «Учитель», 2006. — 173 с.
- [3] *Кульневич С.В.* Совсем необычный урок / С.В. Кульневич, Т.П. Лакоценина. — Воронеж: «Учитель», 2006. — 160 с.
- [4] *Николаева Л.С.* Использование нетрадиционных форм занятий / Л.С. Николаева, Л.И. Лесных. — Специалист, 1992. — № 2. — С. 5 – 6.